

ACTIVITATEA ORGANIZAȚIEI PARTIDULUI NAȚIONAL ȚĂRĂNESC DIN JUDEȚUL SATU MARE ÎN PERIOADA 1926-1931

Marin POP

Abstract: (*Activity of the national peasant party organization in Satu Mare county during 1926-1931*) We continue our study of activity of the National Peasant Party in Satu Mare County, with the period 1926-1931.

During this period general parliamentary elections took place in 1926, organized and won by the People's Party in power, elections strongly contested by the leaders of the Romanian National Party and partial parliamentary elections.

The major political event of this period is the merger between the National Party and the Peasant Party under the leadership of Iuliu Maniu, which was completed on October 10, 1926.

The party is called to rule in November 1928 and will rule until 1931, when Nicolae Iorga will be called by King Charles II to form the new government.

The first national peasant government (1928-1931) will be seriously affected by the great world economic crisis of 1929-1933.

Keywords: *National Peasant Party, National Liberal Party, parliamentary elections, electoral campaign, top politicians.*

Continuăm studiul nostru dedicat activității Partidului Național și Național Țărănesc din județul Satu Mare¹, cu perioada 1926-1931.

În această perioadă au avut loc alegeri parlamentare generale, în anul 1926, organizate și câștigate de Partidul Poporului, condus de generalul Alexandru Averescu, partid aflat la putere, alegeri contestate vehement de către liderii Partidului Național Român și alegeri parlamentare parțiale. De asemenea, o serie de congrese, conferințe și alte întruniri politice la care a participat și organizația sătmăreană.

La Congresul general al Partidului Național din data de 18 aprilie 1926, Iuliu Maniu nu a participat, fiind bolnav, internat într-un sanatoriu din Capitală. Lucrările au fost conduse de Nicolae Iorga. S-a hotărât, printre altele, menținerea conducerii bicefale a partidului și să se propună Partidului Țărănesc un acord de luptă comună și fuziune. Dacă nu era posibil, se accepta și varianta unui cartel electoral în alegerile parlamentare².

În zilele de 22 și 23 aprilie 1926 au continuat discuțiile între delegații P.N. și P.Ț. pentru realizarea unui cartel electoral în alegeri, rămânând ca problema fuziunii să fie discutată după

¹ Vezi, în acest sens, Marin Pop, *Participarea organizației Partidului Național Român din județul Satu-Mare, la primele două alegeri parlamentare de după Marea Unire (noiembrie 1919 și iunie 1920)*, în „Satu Mare. Studii și comunicări”. Seria Istorie-Etnografie-Artă, XXV/II, Satu Mare, 2008, pp. 137-147; Idem, *Activitatea organizației Partidului Național Român din județul Satu Mare în perioada 1920-1926*, în „Satu Mare. Studii și comunicări”. Seria Istorie-Etnografie-Artă, XXXII/II, 2016, pp. 169-182.

² Arhivel Naționale Cluj (în continuare S.J.A.N. Cluj), *fond Valeriu Braniște*, inv. nr. 4, dos. 132, f. 4.

alegerile parlamentare. Acordul a fost semnat și a fost dat publicității un comunicat în care se sublinia că din criză de timp nu se realiza fuziunea celor două partide, ci doar un cartel electoral. Formațiunea Blocul Național-Țărănesc urma să depună o listă comună pentru ambele partide, în fiecare județ. Listele urmau să fie stabilite de comun acord de către organizațiile județene. În caz de neînțelegeri, hotărârea urma să fie luată de o comisie compusă din câte 3 persoane din fiecare partid. Iuliu Maniu și Ion Mihalache aveau calitatea de a hotărî în ultimă instanță.

La fel și Partidul Poporului a încheiat, prin Octavian Goga, un acord electoral cu minoritățile naționale³.

Campania electorală a fost marcată de intervenția masivă a aparatului de stat, în favoarea guvernului averescan, chiar „cinică”⁴. Frunțașii P.N. au trimis numeroase telegrame de protest conducerii Ministerului de Interne referitor la ilegalitățile săvârșite de reprezentanții administrației locale. De asemenea, presa a publicat o serie de articole referitor la abuzurile administrației.

Teroarea electorală fără precedent a dus la vărsare de sânge. Însuși oficiosul guvernului anunța uciderea de către jandarmi a țărănistului Niculaescu. În aceste condiții, Delegația național-țărănistă însărcinată cu conducerea alegerilor, în ședința din 14 mai 1926 a hotărât să facă un demers comun la Rege, pe care să-l informeze cu date precise și din surse autorizate, despre teroarea și anarhia pe care guvernul a instaurat-o în întreaga țară. De asemenea, să-l informeze ce situație gravă se crease prin amestecul tot mai accentuat al armatei și jandarmeriei în alegeri. Opoziția a cerut și concursul justiției. În al doilea rând, delegația național-țărănistă a hotărât darea în judecată a generalului Ștefănescu, comandantul Jandarmeriei, pentru ordinul trimis subalternilor de a folosi armele împotriva candidaților Opoziției⁵.

În anul 1922 memoriul lui Iuliu Maniu adresat regelui Ferdinand a fost trimis după alegerile parlamentare și nu a avut nici un efect. Din această cauză s-a luat decizia trimiterii memoriului amintit mai sus înainte de alegeri, în speranța că va avea efectul scontat și se va organiza un scrutin electoral corect, în liniște și legalitate. Memoriul din anul 1926 a fost înaintat regelui de către Iuliu Maniu și Ion Mihalache, în numele celor două partide⁶.

Alegerile parlamentare s-au soldat cu victoria partidului de guvernământ al generalului Averescu, care a obținut, la nivel național, 52,09% din numărul total de voturi și 292 de mandate în Adunarea Deputaților. Blocul Național-Țărănesc a obținut 27,7 % și 69 de mandate. Liberalii au obținut doar 7,34 % și 16 mandate. Peste procentul de 2%, care conform noii legi electorale reprezenta pragul de intrare în Parlament, s-a situat doar Liga Apărării Națio-

³ *Patria* (Cluj), nr. 90, 27 aprilie 1926, p. 1.

⁴ Pamfil Șeicaru, *Istoria partidelor naționale, țărănist și național-țărănist*, vol I-II, Madrid, 1963, p. 153.

⁵ *Patria*, nr. 105, 18 mai 1926, p. 1.

⁶ Idem, nr. 107, 20 mai 1926, p. 1; Redăm principalele lui idei: “Pretutindeni numai armata și jandarmeria duc campania împotriva partidelor noastre, - jandarmeria activă, care face și ea parte din oastea țării. Un ordin îndrăzneț, al dlui general Ștefănescu, comandantul jandarmeriei, ne scoate de sub protecția legilor, ne interzic circulația, propaganda, tipărirea și răspândirea de manifeste, chiar publicarea listelor la tribunal. Jandarmul este transformat în arbitrul libertăților constituționale și aplicării legii electorale. Satele și orașele sunt izolate și imobilizate mai greu ca în vreme de război, iar ofițerii activi sunt întrebuițai în funcțiuni și propagande politice. Frunțașii noștri sunt arestați, candidații sunt stâlciți în bătai și chiar împușcați (...) În astfel de împrejurări lupta electorală e transformată în atac militar (...) Fără, dar, să facem noi apel la simțul de demnitate al corpului ofițeresc și să-l îndemnăm să respingă rolul degradator ce I se rezervă, - conștienți de primejdia ce amenință țara prin amestecul armatei în politică, ne adresăm înțelepciunii M(ajestății) V(oastre) de șef suprem al armatei, implorându-Vă de a interzice de urgență orice amestec al armatei și al jandarmeriei în luptele electorale, așa cum poruncesc Constituția și legile țării”.

nal-Creștine (L.A.N.C.), care a obținut un procent de 4,97% și 10 mandate⁷.

În Ardeal și Banat au votat 844.193 alegători din care: P.N.- 341.541 voturi; Guvernul (cartelat cu minoritățile) – 389.511; P.N.L – 28.109; cuziștii – 41.834; socialiști – 17.291; comuniștii – 25.903.

Partidul Național a obținut în Ardeal majorități absolute în 7 județe din 11 ale Blocului Național (8 dacă punem în calcul și județul Bihor asupra căruia vom reveni)⁸. În județele cu majoritate absolută a P.N. s-au obținut 21 mandate de deputați, iar în celelalte unde și-a depus liste a luat câte un mandat (10 mandate), exceptând confuzia voită de la Bihor și înafară de județele Trei Scaune, Odorhei și Ciuc, cu populație majoritar maghiară⁹.

În județul Satu-Mare s-au înregistrat următoarele rezultate: Partidul Poporului - 22.387 voturi; Țărăniștii - 7.463; Liga antisemită - 5.878; Blocul muncitoresc - 2.092; liberalii - 1.358; socialiștii - 1.239¹⁰.

La Satu-Mare, la Cameră, lista a fost alcătuită de către Partidul Țărănesc. La Senat candida Alexandru Breban și Mihail Pop¹¹.

În acest context, organizația Partidului Național din Satu-Mare a obținut doar un mandat de deputat, prin țărănistul Florea Ion¹².

În concluzie, se poate afirma că alegerile parlamentare din anul 1926 s-au caracterizat prin intervenția masivă, chiar cinică, după cum sublinia Pamfil Șeicaru, a aparatului de stat. Guvernul trebuia să obțină cu orice preț și orice mijloace procentul de 40%, pentru a beneficia de prima electorală, care-i aducea majoritatea în Parlament. Cu toate că partidele de opoziție au protestat împotriva abuzurilor și violențelor, inclusiv liberalii care i-au adus la putere pe averescani, ele au rămas fără nici un rezultat, fiind doar consemnate în documentele de arhivă și în presa vremii, pentru posteritate. O situație aparte era în Ardeal și Banat, unde P.N. deținea monopolul politic. Pentru a-l anihila, Partidul Poporului a încheiat un cartel electoral cu minoritățile naționale, ceea ce a dus la unele situații sensibile între populația românească, care s-a simțit înjosită.

Conform hotărârii luate de către Delegația Permanentă a fost convocat Congresul general al Partidului Național în ședință extraordinară pentru data de 10 octombrie 1926, orele 11 dimineața. La Congres aveau dreptul să participe, conform statutului membrii Delegației Permanente, senatorii și deputații în exercițiu și delegații aleși de către comitetele județene ale partidului. Conform art. 36 din statut delegații erau aleși de către comitetul județean, care era convocat special în acest scop. Fiecare delegație județeană avea dreptul să trimită, pe lângă parlamentarii aleși și un număr de delegați egal cu numărul de deputați pe care îi avea județul respectiv¹³.

Congresul Partidului Național, desfășurat la data de 10 octombrie 1926, în sala Transilvania din București, a aprobat cu aclamații fuziunea, principiile generale și statutul Partidului Național Țărănesc. Simultan, a avut loc, în sala Amiciția, tot din capitală, Congresul Partidului Țărănesc, care a ratificat și el fuziunea celor două partide. Iuliu Maniu a prezentat un istoric al fuziunii și a tratativelor, începând cu anul 1918, subliniind necesitatea ei. I. Lugoșianu, secreta-

⁷ *Gazeta de Duminecă* (Șimleu Silvaniei), nr. 21-22, 6 iunie 1926; Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Ed. Enciclopedică, București, 1994, p. 45.

⁸ *Patria*, nr. 112, 28 mai 1926, p. 1.

⁹ *Idem*, nr. 117, 3 iunie 1926, p. 1.

¹⁰ *Gazeta de Duminecă*, nr. 21-22, 6 iunie 1926, p. 5.

¹¹ *Patria*, nr. 104, 16 mai 1926, p. 1.

¹² *Gazeta de Duminecă*, nr. 30, 25 iulie 1926; Marcel Ivan, *Evoluția partidelor noastre în cifre și grafice. 1919-1932*, Sibiu, 1934, tabelul V.

¹³ *Gazeta de Duminecă*, nr. 40-41, 10 octombrie 1926, p. 3.

rul P.N. a dat citire proceselor verbale ale fuziunii și programul de partid, după care supune la vot moțiunea prin care se ratifică fuziunea. Se citește, apoi, scrisoarea lui Nicolae Iorga, în care se pronunță împotriva fuziunii. Scrisoarea a fost primită cu proteste. La fel și organizația P.N. din Dolj s-a pronunțat, tot printr-o scrisoare, împotriva fuziunii. La lucrări sosesc congresiștii țărăniști. Ion Mihalache, Nicolae Lupu și Grigore Iunian sunt aduși pe brațe și „bătuți cu flori”. Congresul P.N. a primit cu aclamații și entuziasm fuziunea, după care Iuliu Maniu aduce elogiul lui Ion Mihalache și Nicolae Lupu¹⁴.

Iuliu Maniu devine președinte al noului partid, iar Ion Mihalache îl secunda în calitate de vicepreședinte. Astfel, prin realizarea fuziunii lua ființă cel mai mare partid de mase din România, cu o vastă plajă electorală, având în vedere că 80% din populația țării trăia în mediul rural. Totodată, noul partid s-a dovedit capabil să asigure rotativa guvernamentală, alături de P.N.L., celălalt mare partid al României interbelice, care deținea hegemonia politică în țară, datorită lui Ion I. C. Brătianu, marele om politic care se afla în fruntea partidului liberal. Urma o puternică și aspră luptă politică pentru ca noul partid să fie chemat la guvernare, ceea ce s-a întâmplat numai peste doi ani, în noiembrie 1928.

Între timp, în Ardeal și Banat au loc întruniri politice, reorganizări de filiale și Congrese județene, în cadrul acțiunii de realizare a fuziunii și la nivel local a P.N. cu P.Ț.

Pe data de 15 martie 1927, în Sala mare a Teatrului „Ștefan cel Mare” din Baia Mare are loc Congresul județean al organizației județene a P.N.Ț. din județul Satu-Mare. Au participat delegați din întreg județul, reprezentând 197 organizații. Din partea conducerii centrale a fost delegat să participe fruntașul politic Mihai Popovici. El expune situația politică din județ și împrejurările în care fruntașul politic țărănist a depus listele de candidați la alegerile parlamentare din mai 1926. Cu toate că existau unele divergențe între organizațiile celor două partide fuzionate, organizația locală a ratificat cu unanimitate fuziunea P.N. cu P.Ț. și crearea noii organizații P.N.Ț. După adoptarea a două moțiuni, dintre care una era pentru ca Ștefan Cicio Pop să primească mandatul de senator de drept în Parlamentul României, s-a trecut la alegerea noului Comitet județean al P.N.Ț. din Satu-Mare. În funcția de președinte a fost ales fruntașul politic Mihai Popovici. Vicepreședinți au fost aleși Alexandru Breban, protopop în Baia Mare, Mihai Pop, avocat în Satu-Mare și Andrei Doboși, avocat în Satu-Mare. Secretari generali au fost aleși Mircea Augustin, notar public, Ștefan Darabant, avocat, decan, Satu-Mare, Coriolan Bohățiel, avocat în Baia Mare. Membrii de drept în Comitet erau Alexiu Pocol, fost senator și Gavril Oșianu, fost deputat, avocat în Baia Mare¹⁵.

Ideea noului prim-ministru, Alexandru Averescu de a prezida un guvern de uniune națională nu a fost îmbrățișată nici de către ceilalți lideri politici, el fiind nevoit să demisioneze pe data de 4 iunie 1927. În noaptea de 4/5 iunie regele Ferdinand I-a însărcinat cu formarea guvernului pe prințul Barbu Știrbei¹⁶.

Noul premier a luat legătura cu șefii de partide. După discuțiile pe care le-a avut cu Iuliu Maniu, la locuința liderului național-țărănist, în noaptea de 4/5 iunie, noul prim ministru a declarat presei că la 30 de zile după dizolvarea Parlamentului vor fi organizate alegeri parlamentare libere. Partidul condus de Nicolae Iorga, însă, pe data de 5 iunie, a refuzat să intre la guvernare.

În după amiaza zilei de 5 iunie noul guvern are o primă ședință. Se hotărăște ca alegerile să aibă loc pe data de 7 iulie 1927, se desființează cenzura presei și sunt repuse în drepturi consiliile comunale dizolvate. Totodată, noul guvern a desființat ministerele pentru provinciile istorice.

¹⁴ *Patria*, nr. 224, 12 octombrie 1926, p. 1.

¹⁵ *Idem*, nr. 55, 17 martie 1927, p. 3.

¹⁶ Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 78.

Conducerea P.N.Ț. a hotărât să intre în noul guvern cu scopul de a controla legalitatea și libera desfășurare a alegerilor. În primă fază, au intrat în guvern Mihai Popovici la Finanțe, Pan Halippa la Muncă, Grigore Iunian la Sănătate și Sever Dan subsecretar de stat la Domenii¹⁷. În cele din urmă, Sever Dan a fost mutat ca secretar de Stat la Finanțe, Pan Halippa la Lucrări Publice și Gr. Iunian la Muncă și Cooperatie. La preluarea ministerului de Finanțe, fruntașul P.N.Ț. Mihai Popovici declara următoarele: „N-am venit la acest departament pentru a aplica un program și o doctrină economico-financiară. Alegerile vor indica directivele ce vor fi puse în aplicare la acest minister. Până atunci vom munci cu toții la aplicarea legilor existente și vom contribui în egală măsură la buna funcționare a mecanismului de stat”. Noul ministru a făcut, apoi, apel la funcționari, rugându-i să depună aceeași zel ca și până atunci, subliniind, totodată, egalitatea de tratament ce trebuie acordată tuturor cetățenilor, indiferent de culoarea politică sau clasă socială¹⁸.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 1.858 din 5 iunie 1927, publicat în Monitorul Oficial din 6 iunie 1927 s-a anunțat dizolvarea Parlamentului și organizarea de noi alegeri, la data de 7 iulie la Adunarea Deputaților și în zilele de 10-14 iulie, pentru Senat. Noul parlament era convocat la București pe data de 27 iulie. Decretul a fost trimis tuturor prefecturilor, care le-au trimis mai departe pretorilor, primarilor orașelor și notarilor, care erau rugați să facă publice dispozițiile decretului. De asemenea, erau rugați să-și îndeplinească îndatoririle pe care le aveau în vederea derulării în bune condiții a campaniei electorale¹⁹.

La ordinul lui Ion I.C. Brătianu, pentru a forța căderea guvernului condus de cumnatul său Barbu Știrbei, pe data de 20 iunie 1927, și-au înaintat demisia miniștrii liberali Ioan I. Lapedatu, I. Inculeț, Dimitriu, G. Cipăianu, Stelian Popescu, „liberaloizii” C. Argetoianu și N. Lupu. Înainte cu o oră de demisie, secretariatul P.N.Ț. a remis lui Ion I. C. Brătianu o scrisoare în care declara ca inacceptabile propunerile de colaborare ale liberalilor. Cercurile apropiate Palatului afirmă că Ion I. C. Brătianu va fi însărcinat cu formarea noului guvern, ceea ce s-a și întâmplat în seara aceleiași zile. Comitetul Central Executiv al P.N.Ț. hotărăște schimbarea tacticii electorale, prin îndreptarea luptei împotriva liberalilor²⁰.

Campania electorală a fost, la fel ca celelalte de până atunci, plină de abuzuri și amestec al administrației locale, îndreptate, în special, asupra candidaților P.N.Ț. În acest sens, Biroul electoral central pentru Ardeal și Banat al P.N.Ț. a adresat o circulară organizațiilor județene, în care le ruga să comunice toate abuzurile care se comiteau în campania electorală, telefonic, telegrafic sau prin curier, la sediul P.N.Ț. din Cluj²¹.

Cu toate ingerințele guvernului liberal, candidații P.N.Ț. au încercat să-și facă cunoscută oferta electorală. Candidatul P.N.Ț. Gavril Oșianu, avocat în Baia Mare, trimitea o telegramă ministrului de Interne, în care sublinia că „prefectul preot din Sălaj (este vorba de Ioan Ossian directorul Liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei, care terminase și Facultatea de Teologie –n.n.) în mod ilegal” a oprit circulația automobilelor și că l-a escortat afară din județ²².

Deși au fost opriți de jandarmi să ia contact cu alegătorii din județul Satu Mare și amenințați cu împușcarea, fruntașii politici Alexandru Vaida Voevod au forțat coloanele de jandarmi. Ei au reușit, cu toate că li s-a interzis, să organizeze o mare adunare electorală la Șomcuta Mare²³.

¹⁷ *Patria*, nr. 97, 7 iunie 1927, p. 1.

¹⁸ *Idem*, nr. 99, 9 iunie 1927, p. 1; S.J.A.N. Cluj, *fond Valeriu Braniște*, inv. nr. 9, dos. 95, f. 1..

¹⁹ Arhivele Naționale Bihor (în continuare S.J.A.N. Bihor), *fond Prefectura județului Bihor. Prefect-administrative*, dos. 51/1927.

²⁰ *Patria*, nr. 110, 23 iunie 1927, p. 1.

²¹ *Idem*, nr. 113, 28 iunie 1927, p. 1.

²² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), *fond M.A.I.*, dos. 769/1927, f. 12.

²³ *Patria*, nr. 114, 29 iunie 1927, p. 1.

Cu toate ingerințele guvernanților, electoratul românesc din Ardeal și Banat a fost din nou la înălțime, votând cu P.N.Ț., care a obținut majorități absolute în județele Alba, Cluj, Someș, Sălaj, Năsăud, Făraș, Caraș, Severin și Satu-Mare. De asemenea, în județele Târnava Mică, Sibiu, Timiș-Torontal și Hunedoara, P.N.Ț. a obținut majoritate relativă. P.N.L. a obținut majoritate absolută doar în județul Maramureș și majoritate relativă în județele Bihor, Arad și Turda²⁴. Așadar, după cum se poate observa, P.N.L. a obținut victoria doar în județele din care s-au reclamat și cele mai numeroase ilegalități.

Fruntașii politici ai P.N.Ț., Iuliu Maniu și Alexandru Vaida Voevod au fost, din nou, locomotivele partidului, obținând câte 3 mandate fiecare: Iuliu Maniu la București, Sălaj și Alba; Vaida Voevod la Bihor, Năsăud și Cluj. Tot 3 mandate a obținut și Aurel Vlad: la Caraș, Hunedoara și Sibiu. Mihai Popovici a obținut două mandate: la Satu-Mare și Someș.

În județul Satu Mare, organizația P.N.Ț. a obținut 19.218 voturi, ceea ce reprezenta 45,68% din numărul total de voturi. Cu toate acestea a obținut un singur mandat de deputat, prin Mihai Popovici²⁵.

Ceilalți deputați aleși în județul Satu-Mare au fost Nicolae Săveanu, Dr. Teofil Dragoș, Dr. Tdopopescu, Dr. Ion Tibli, liberali; Dr. Arpad, șvab²⁶.

În urma desfășurării campaniei electorale și a abuzurilor guvernului liberal, Biroul Electoral Central pentru Ardeal și Banat al P.N.Ț. cere tuturor președinților organizațiilor județene să înainteze de urgență o situație detaliată asupra modului cum s-au desfășurat alegerile, răspunzând la următoarele probleme: 1) Repartiția secțiilor de votare; 2) Numele magistraților, președinților secțiilor de votare; 3) Numele comandanților forțelor publice (armată, jandarmerie); 4) Toate abuzurile și ilegalitățile, însoțite de dovezi; 5) Rezultatul pe secții de votare; 6) Alte observații în legătură cu desfășurarea alegerilor²⁷.

Concluzia cea mai edificatoare asupra desfășurării alegerilor parlamentare din iulie 1927 este relevată de C. Argetoianu în memoriile sale. El subliniază că alegerile au dovedit, printre altele, că 15 zile erau suficiente în România pentru un guvern, ca să-și „fabrică” o majoritate „zdrobitoare” în Parlament și că de lungimea campaniei electorale nu profitau decât partidele de opoziție²⁸.

În toamna anului 1927, conducerea P.N.Ț. a luat hotărârea să înceapă în întreaga țară o vastă campanie de răsturnare a guvernului liberal, apelându-se la sprijinul tuturor categoriilor sociale. În acest scop, s-a anunțat organizarea primului Congres General al partidului de după realizarea fuziunii, pe data de 20 noiembrie, la Alba Iulia, oraș care reprezenta simbolul reîntregirii neamului românesc. Congresul era conceput și ca o mare întrunire de opoziție față de guvernul liberal și la el urmau să participe un număr foarte mare de cetățeni²⁹.

Comitetul Central Executiv al P.N.Ț., parlamentarii și delegații județeni s-au întrunit pe data de 20 noiembrie la București pentru a protesta împotriva măsurilor „ilegale” ale guvernului, care a interzis organizarea Congresului la Alba Iulia. În rezoluția adoptată, se constata că guvernul, prin introducerea cenzurii și suprimarea dreptului de întrunire, „a tulburat funcționarea regimului constituțional”. Că prin politica sa economică și socială, guvernul libe-

²⁴ Idem, nr. 123, 11 iunie 1927, p. 1.

²⁵ Marcel Ivan, *Evoluția partidelor noastre în cifre și grafice. 1919-1932*, Sibiu, 1932, tabelul V; Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare A.C.N.S.A.S.), *fond Documentar*, dos. 10.763, f. 86; *Gazeta de Duminecă*, nr. 28, 17 iulie 1927.

²⁶ *Gazeta de Duminecă*, nr. 28, 17 iulie 1927, p. 3.

²⁷ *Patria*, nr. 126, 14 iulie 1927, p. 2.

²⁸ Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol VIII (1926-1930), Editura Machiavelli, 1997, p. 151.

²⁹ I. Scurtu, *op. cit.*, p. 84

ral „paralizează forțele productive ale țării. Consideră demiterea guvernului „ca o necesitate imperioasă”. Pentru îndeplinirea scopului propus, P.N.Ț. a hotărât să folosească toate mijloacele legale, inclusiv „rezistența cetățenească”.

Cu toate că guvernul a luat toate mijloacele pentru a nu se organiza nici o manifestație, de pe străzile Capitalei s-au adunat, în plină ședință a conducerii, la sediul P.N.Ț. mii de persoane. Fruntașii partidului au ieșit la balcon, însă manifestația nu a durat mai mult de 10 minute, deoarece a fost împrăștiată de către trupele de jandarmi³⁰.

În iarna anului 1928 conflictele dintre puterea liberală și opoziția național-țărănistă iau amploare. Sub aceste auspicii, pe data de 25 ianuarie, se deschideau lucrările Parlamentului. Ele au fost precedate de o consfătuire a majorității. De asemenea, Sfatul parlamentar al P.N.Ț. a ținut o consfătuire, hotărând tactica luptei parlamentare și atitudinea partidului față de proiectele de legi ce urmau a fi prezentate de guvern în noua sesiune³¹.

Lupta parlamentară a luat accente nemaîntâlnite până atunci din timpul dezbaterilor Constituției din 1923. În ședința Camerei din data de 12 februarie 1928 au fost excluși de la lucrări, pentru 30 de zile, deputații P.N.Ț. Mihai Popovici, Pompiliu Ioanițescu, Virgil Madgearu, Sever Bocu și Aurel Dobrescu. Momentul culminat al conflictului politic l-a constituit excluderea fruntașului politic Alexandru Vaida-Voevod, tot pentru 30 de zile. În urma acestei decizii, Iuliu Maniu declară, de la tribuna Parlamentului, că Vaida-Voevod reprezenta în Cameră, prin trecutul său, întreg Ardealul și Banatul. Excluderea lui era văzută de fruntașii politici ai P.N.Ț. ca un ultragiuri adus Ardealului. În semn de solidaritate, toți parlamentarii ardeleni și bănățeni se retrag cu toții din forul legislativ, pe durata excluderii lui Vaida-Voevod³².

Pe data de 7 aprilie 1928, conducerea P.N.Ț. anunța că adunarea de la Alba Iulia, convocată pe data de 22 aprilie era amânată pentru ziua de 6 mai, pentru organizarea ei în condiții cât mai bune. Totodată, s-a hotărât organizarea în aceeași zi, a altor cinci adunări regionale în celelalte provincii istorice: la București, Iași, Cernăuți, Craiova și Brăila³³.

Cu ocazia organizării adunării de la Alba, unde urma să aibă loc primul Congres general al P.N.Ț. după fuziunea din octombrie 1926, secretariatul general al partidului a hotărât baterea unei insigne pe care toți participanții să o poarte „ca semn de identitate”, mai ales în timpul desfășurării adunării de la Alba Iulia. Participanții la Congres erau rugați să anunțe pentru încartiruire cu 8 zile înainte pe dr. Ioan Pop, deputat de Alba Iulia. Totodată, fiecare participant era anunțat să-și ceară legitimațiile, care se găseau la organizațiile de plasă³⁴.

Comitetul de încartiruire aflat sub președinția fruntașului politic Ioan Pop a organizat 6 sectoare în zona orașului Alba Iulia. Fiecare sector era compus din 10-15 sate. Sectorul Ighiu încartiruia zona munților Apuseni, Bihorul și o parte a Ardealului de Nord. Participanții erau așteptați să sosească pe parcursul zilei de 5 mai. Intrarea în orașul Alba Iulia s-a făcut în dimineața zilei de 6 mai, la orele 8, prin cele 4 intrări ale orașului³⁵.

Ziua de 6 mai 1928 a reprezentat o zi de mare însemnătate istorică pentru P.N.Ț. Dimineața, începând cu ora 7, a fost oficiat un Te-Deum în ambele biserici, greco-catolică și ortodoxă, după care fruntașii politici ai P.N.Ț. și reprezentanții presei au asistat la impresionanta intrare în orașul Alba Iulia a participanților. Au început să intre în orașul Alba Iulia grupurile de participanți încolonați pe câte 8 sau 10 rânduri. Participanții din toate județele au intrat în oraș prin cele 7 porți ale orașului și s-au așezat în jurul celor 5 tribune de unde s-a vorbit apoi

³⁰ *Patria*, nr. 140, 23 noiembrie 1927, pp. 1-2.

³¹ *Idem*, nr. 12, 17 ianuarie 1928, p. 1.

³² *Gazeta de Duminecă*, nr. 7-8, 26 februarie 1928, p. 1; *Patria*, nr. 35, 16 februarie 1928, p. 1 și 6.

³³ *Patria*, nr. 79, 7 aprilie 1928, p. 1; nr. 89, 25 aprilie 1928, p. 3.

³⁴ *Gazeta de Duminecă*, nr. 19, 29 aprilie 1928, p. 3.

³⁵ *Patria*, nr. 96, 4 mai 1928, p. 1; nr. 98, 6 mai 1928, p. 1.

poporului adunat. Acest episod al intrării în oraș al participanților a fost cel mai emoționant și i-a mișcat inclusiv pe „cei mai sceptici ziariști englezi”³⁶.

De la biserică, președintele P.N.Ț., Iuliu Maniu a mers la tribună unde a primit defilarea tuturor grupurilor, după care delegații congresului au intrat în sala destinată acestui scop. Ei au fost viu ovaționați de către toți participanții. Astfel, la orele 10 sunt deschise lucrările primului Congres al P.N.Ț. de la înființarea lui, în anul 1926. Președintele P.N.Ț., Iuliu Maniu este cel care declară deschise aceste lucrări. Au participat 667 de delegați, 78 de parlamentari și 71 șefi de organizații județene. După aprobarea Rezoluției, delegații Congresului s-au deplasat în piața orașului unde mulțimea aștepta, într-o atmosferă solemnă sosirea conducătorilor³⁷. Ea era adunată în fața celor 5 tribune și purta pancarte pe care se puteau observa următoarele inscripții: „Vrem libertate, dreptate și egalitate”, „Vrem alegeri libere”, „Unitate națională”, „Vrem guvern Maniu”³⁸. La finalul adunării președintele P.N.Ț. Iuliu Maniu a mulțumit presei din țară și străinătate pentru că au venit la Alba Iulia „să vadă aci năzuințele poporului spre civilizație”. De asemenea, el mulțumește poporului prezent la Alba Iulia care, spune el, „a dovedit o mare putere de cohesiune morală”³⁹.

Evident că guvernul liberal a încercat să minimalizeze importanța acestei mari adunări, dar ea a fost, după cum subliniază reputatul istoric Ioan Scurtu, „cea mai mare acțiune de acest fel organizată vreodată de un partid politic din România; ea a dovedit puternica radicalizare a maselor, dorința lor de a lupta pentru înlăturarea guvernului liberal și a impune realizarea unor reforme democratice”⁴⁰.

Dintr-o notă informativă a Inspectoratului de Siguranță din Timișoara reiese că P.N.Ț., la fel ca în toamna anului 1918, intenționa să organizeze adevărate gărzi naționale și că la acțiunea de răsturnare a guvernului se vor alătura și toată muncitorimea, ceea ce îi îngrijora pe liberali: „Suntem informați din surse sigure că Partidul Național-Țărănesc a luat măsuri de a organiza gărzi naționale, care vor fi compuse numai din membri de încredere a partidului și aceste gărzi în special vor fi formate din vânători cari posed permise de port arme, și aceste gărzi vor lucra sub conducerea foștilor ofițeri și subofițeri.

În acest scop se va da o Proclamațiune, către Armată, Popor, Jandarmerie și Justiție, iar în urma acestei proclamațiuni, gărzile vor lua ființă și concomitent cu aceasta se vor ține 72 adunări în diferite puncte ale țării. Concomitent cu acestea măsuri se vor asocia la această acțiune, muncitorimea, care va proclama o grevă generală, la care se vor asocia și ceferiștii”⁴¹.

În întreg Ardealul au loc mari adunări, în cadrul cărora se cerea insistent Regenței să desemneze un guvern P.N.Ț., condus de Iuliu Maniu⁴².

În acest context politic tensionat, pe data de 8 noiembrie 1928 Regența l-a însărcinat pe Iuliu Maniu să formeze noul guvern. La ieșirea de la audiența pe care o avusese, din nou, la Palat, Iuliu Maniu, însoțit de patriarhul Miron Cristea, declara că a fost însărcinat cu formarea noului guvern. Totodată, a făcut un apel la liniște și ordine. Miile de persoane prezente în fața Palatului Regal l-au luat pe noul prim ministru pe brațe și au pornit spre locuința lui, unde au continuat manifestațiile de bucurie. În coloanele ziarului „Cuvântul”, Nae Ionescu sublinia că plecarea guvernului Brătianu nu însemna numai o schimbare de guvern, „ci o prăbușire de sistem”. „O revoluție - spune el - a fost înfăptuită, din fericire pentru noi fără prea mari zd-

³⁶ *Gazeta de Duminecă*, nr. 21, 13 mai 1928, p. 1.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ I. Scurtu, *op. cit.*, p. 96.

³⁹ *Gazeta de Duminecă*, nr. 21, 13 mai 1928, p.1.

⁴⁰ I. Scurtu, *op. cit.*, p. 98.

⁴¹ A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 10.739/vol. 1, f. 6.

⁴² *Patria*, nr. 243, 6 noiembrie 1928, p. 5; nr. 244, 7 noiembrie 1928, p. 3 și 5; nr. 245, 8 noiembrie 1928, p. 6.

runcinări”. Victoria P.N.Ț. însemna, în concepția lui, „un mare act de dreptate”, care se făcea „conștiinței morale a țării”⁴³.

Era un moment important din istoria P.N.Ț., deoarece după aproape 10 ani de lupte politice ale celor două partide, Național și Țărănesc, care au fuzionat în anul 1926, venea și rândul lor să guverneze țara. Iuliu Maniu ajungea în cel mai înalt post pe care îl putea râvni un om politic. Era, de fapt, a doua oară în acest post, dacă socotim că și în perioada 1919-1920 el a fost primul ministru al Transilvaniei prin funcția de președinte al Consiliului Dirigent, organul conducător executiv provizoriu al provinciei. Totodată, lua sfârșit cea mai aspră campanie opoziționistă de până atunci, începută în anul 1926. Începea o nouă etapă din istoria P.N.Ț., aceea de a pune în practică promisiunile făcute electoratului în timpul opoziției.

Prin Înaltul Decret Regal 9.781, din data de 10 noiembrie 1928, Iuliu Maniu a fost numit președinte al Consiliului de Miniștri și însărcinat cu formarea guvernului. La orele 12, Iuliu Maniu a prezentat Regenței lista noul guvern⁴⁴, care a depus jurământul în aceeași zi, la orele 16, în Sala Tronului. De la Palat, membrii noului guvern s-au deplasat la sediu, unde a avut loc prima ședință a Consiliu de miniștri, sub președinția lui Iuliu Maniu. El a caracterizat în câteva cuvinte activitatea pe care și-o propunea guvernul, „care cată a se desfășura într-un spirit de desăvârșită legalitate, înlăturând ori ce arbitrar”. Tot atunci s-a stabilit data noilor alegeri, „astfel, ca Parlamentul nou ales din voința liberă a națiunii să-și poată începe activitatea cât mai curând”. Pentru Cameră a fost stabilită ziua de 12 decembrie, 15 decembrie pentru Senat și 17 decembrie pentru Colegiul consiliilor comunale. Corpurile legiuitoare erau convocate pe data de 22 decembrie 1928. S-a trecut, apoi, la discutarea și rezolvarea problemelor stringente ale țării. Mihai Popovici, noul ministru de Finanțe a fost însărcinat de către guvern să reînceapă imediat negocierile pentru împrumutul extern, care să ducă la stabilizarea monetară, și să efectueze lucrările premergătoare ale bugetului, pe anul 1929. Datorită faptului că în anumite zone ale țării, care au fost bântuite de secetă, exista o lipsă acută de hrană, Ion Mihalache, noul ministru al Agriculturii și Domeniilor a autorizat să se ia toate măsurile pentru ai ajuta pe cei aflați în dificultate.

La finalul ședinței de a doua zi a guvernului Iuliu Maniu a făcut o declarație presei în care a expus programul noului guvern. Acesta prevedea, în mare, legalitatea, realizarea împrumutului extern, ajutorarea populației, rezolvarea problemei minorităților printr-o lege organică și a expus principalele direcții ale politicii externe. El spune că, „politica externă nu este o politică personală sau de partid, ci este politica Țărei”. În finalul declarațiilor sale, Iuliu Maniu spune că noul guvern urma să dea publicității un manifest către țară în care vor fi expuse

⁴³ Idem, nr. 246, 10 noiembrie 1928, p. 1 și 6.

⁴⁴ Iuliu Maniu a prezentat Regenței următoarea listă ministerială: Iuliu Maniu - președinte al Consiliului de Miniștri; Alexandru Vaida Voevod - ministru de Interne; George G. Mironescu - ministru de Externe; Mihai Popovici - ministru de Finanțe; Grigore Iunian - ministru de Justiție; Nicolae Costăchescu - ministrul Instrucțiunii Publice; Aurel Vlad - ministrul Cultelor și Artelor; generalul Henri Cihoski - ministru de Război; Ion Mihalache - ministrul Agriculturii și Domeniilor; Virgil Madgearu - ministrul Industriei și Comerțului; generalul Nicolae Alevra - ministrul Comunicațiilor; Ion Răducanu - ministrul Muncii, Cooperăției și Asigurării Sociale; Sever Dan - ministrul Sănătății și Ocrotirii Sociale; Pantelimon Halipă - ministru de Stat (pentru Basarabia) și ad-interim la Lucrări Publice; Sever Bocu - ministru de Stat (pentru Banat); Voicu Nițescu - ministru de Stat (pentru Ardeal); Teofil Sauciu-Săveanu - ministru de Stat (pentru Bucovina); Ion Lugoșianu - subsecretar de Stat la Președinția Consiliului de Miniștri; D.R. Ioanițescu - subsecretar de Stat la Ministerul de Interne; Eduard Mirto - subsecretar de Stat la Ministerul de Interne și Aurel Dobrescu - subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor. *Patria*, nr. 247, 11 noiembrie 1928; Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi - 1859 până în prezent - 1995*, Ed. Machiavelli, București, 1995, pp. 95-96; S.J.A.N. Bihor., *fond Prefectura județului Bihor. Prefect-administrative*, dos. 15/1928, f 12.

„principiile sale de guvernământ” Mulțumește, apoi, ziariștilor, care au contribuit „la realizarea acestei evoluțiuni politice”, asigurându-i, totodată, de faptul că îi va sta tot timpul la dispoziție și că libertatea presei va fi garantată de către noul guvern⁴⁵.

Până la data de 14 noiembrie 1928 sunt numiți și au depus jurământul noii prefecți de județe⁴⁶, frunțași de seamă ai P.N.Ț. Instalarea lor în funcții au constituit adevărate sărbători locale.

Pe data de 16 noiembrie 1928, în Sala Prefecturii din Satu-Mare a avut loc instalarea prefectului Andrei Doboși. Numirea lui în fruntea județului a fost primită „cu simpatie” chiar și de către adversarii politici⁴⁷.

Proaspăt instalați în funcție, prefecții primesc o telegramă din partea lui Alexandru Vaida Voevod, ministrul de Interne, pe data de 19 noiembrie 1928. Începuse campania electorală și ministrul de Interne subliniază că a primit reclamații din unele județe că propaganda electorală a partidelor de Opoziție nu se bucura de deplina libertate. Afirmă că a dispus cercetarea imediată a reclamațiilor „fără a prejudeca asupra temeiniciei unor asemenea reclamațiuni”. Ținea, însă, să facă cunoscut prefecților că guvernul național-țărănesc „care a luptat în opoziție, cu atâta îndârjire, pentru principiul deplinei libertăți a alegerilor”, avea „cu atât mai vârtos” datoria „de a apăra sincer această libertate, pentru ca ea să ajungă a fi o realitate”. Guvernul era hotărât să nu aprobe și să reprime orice violențe sau orice fel de abuzuri în campania electorală, „Chiar numai amenințări, ingerinți și orice restricții cari constituie un atentat la libertatea alegerilor”. Îi ruga să ia măsuri stricte pentru garantarea liberei propagande electorale a tuturor partidelor și libertate al alegerilor. Să evite orice „inconveniente și reclamațiuni”, făcându-le cunoscut că erau personal răspunzători de menținerea ordinii și liniștii pe tot parcursul campaniei electorale⁴⁸.

În aceeași zi, Consiliul de Miniștri a luat decizia ridicării cenzurii asupra tuturor publicațiilor și a stării de asediu din regiunile în care se afla în vigoare, cu excepția unei fâșii de 10-15 km în zonele de frontieră. Iuliu Maniu lua decizia tot în vederea bunei și corecte desfășurări a campaniei electorale⁴⁹.

Conducerea P.N.Ț. a decis să încheie carteluri electorale cu mai multe grupări politice. În primul rând, a încheiat cartel electoral cu Partidul German din România și cu Partidul Social Democrat. Cele două partide au participat în alegeri sub semnul electoral al P.N.Ț. Comitetul Executiv Central al P.N.Ț. a decis să acorde partidului german 12 mandate, iar social-democraților 9 mandate. Pactul electoral se referea exclusiv la campania electorală și nu prevedea nici un angajament de ordin politic după alegeri⁵⁰. De asemenea, P.N.Ț. a încheiat cartel electoral cu Partidul Popular Maghiar din România (dr. Keckermethy Istvan), cu Gruparea gazetarilor independenți⁵¹ și cu evreii⁵².

⁴⁵ *Gazeta de Duminecă*, nr. 47, 28 noiembrie 1928, p. 2-3.

⁴⁶ În Ardeal și Banat au fost numiți prefecți de județe următorii frunțași politici ai P.N.Ț.: 1) Ioan Pop - la județul Alba; 2) Iustin Marșieu - Arad; 3) Iosif Maiorescu - Bihor; 4) Aron Suciu - Brașov; 5) Alexandru Bojinca - Caraș; 6) Aurel Stețiu - Ciuc; 7) Adam Popa - Cluj; 8) Nicolae Vlaicu - Făgăraș; 9) Ștefan Rozvan - Hunedoara; 10) Gavril Iuga - Maramureș; 11) Ioan Vescan - Mureș; 12) Vasile Buta - Năsăud; 13) Alexandru Aciu - Sălaj; 14) Andrei Doboși - Satu-Mare; 15) Ionel Mocioni - Severin; 16) Coriolan Ștefan - Sibiu; 17) Victor Munteanu - Someș; 18) Liviu Cigăreanu - Timiș-Torontal; 19) Aurel P. Bănuțiu - Târnavă Mare; 20) Zaharia Boilă - Târnavă Mică; 21) Nicolae Crăciun - Trei Scaune; 22) Ion Miclea - Turda. *Patria*, nr. 250, 15 noiembrie 1928, p. 1; nr. 251, 16 noiembrie 1928, p. 4.

⁴⁷ *Idem*, nr. 255, 20 noiembrie 1928, p. 4.

⁴⁸ A.N.I.C., *fond M.A.I.*, dos. 699/1928, f. 1-2.

⁴⁹ *Patria*, nr. 256, 21 noiembrie 1928, p. 1; nr. 257, 22 noiembrie 1928, p. 1.

⁵⁰ *Idem*, nr. 258, 24 noiembrie 1928, p. 1.

⁵¹ I. Scurtu, *op.cit.*, p. 107.

⁵² Vezi anexa. Noi am primit documentul și traducerea în limba română prin amabilitatea preotului

Candidaturile P.N.Ț. pentru Ardeal și Banat s-au decis la Cluj, de către Biroul electoral al partidului. Candidaturile trebuiau depuse până la 22 noiembrie la Biroul electoral regional din Cluj și până cel târziu pe 30 noiembrie la Tribunalul județelor respective. Din Biroul electoral din Cluj făceau parte, printre alții, Gheorghe Crișan, secretarul general al organizațiilor P.N.Ț. din Ardeal și Banat, miniștrii Sever Dan, Sever Bocu și Voicu Nițescu. Chiar Vaida Voevod s-a deplasat personal câteva zile la Cluj cu scopul de a stabili lista definitivă a candidaturilor pentru Ardeal și Banat, împreună cu fruntașii politici amintiți mai sus. Având în vedere și cartelul electoral, întocmirea listelor de candidare nu s-a dovedit ușoară. Partidul ajunsese la guvernare, iar pretențiile celor care luptaseră în Opoziție erau mari. Biroul electoral regional a fost cel care și-a spus ultimul cuvânt.

Organizația P.N.Ț. Satu Mare venea în fața electoratului cu următoarea listă de candidați: pentru Camera Deputaților - Mihai Popovici, fost ministru de Finanțe, Alexandru Breban, Augustin Popa, Victor Marc, Emil Pop; la Senat - Coriolan Bohățiel⁵³.

Se pare că lista de candidați a suferit o modificare ulterior publicării ei în presă, pe locul 3 intrând Mihail Pop, după cum reiese din rezultatele alegerilor.

Pe data de 30 noiembrie 1928, după stabilirea candidaților, conducerea P.N.Ț. a dat publicității manifestul electoral al guvernului pe care-l conducea, în care erau schițate proiectele de refacere economică a țării. Se prevedea descentralizarea administrativă, printr-o nouă lege, reorganizarea departamentelor și a tuturor instituțiilor autonome. De asemenea, independența justiției, reorganizarea și înzestrarea armatei, ridicarea morală și culturală a țării, ajutorarea invalizilor și văduvelor de război, ajutorarea și încurajarea clasei mijlocii, a micilor întreprinzători și meseriași, încurajarea producției.

Având în vedere imensul potențial agricol și faptul că în acest sector era angrenată majoritatea populației, s-a stabilit că agricultura era ramura economică prioritară în care trebuia investit, catalogând-o ca bază a economiei naționale. Se preconiza înființarea creditului funciar, în scopul valorificării produselor agricole și pentru achiziția mașinilor și utilajelor moderne atât de necesare gospodăriilor agricole și modernizării agriculturii. De asemenea, creșterea animalelor, viticultura și pomicultura urmau să constituie o preocupare specială a guvernului național-țărănesc, datorită rolului lor fundamental într-un regim al proprietăților funciare mici și mijlocii. Urmău să fie puse în valoare terenurile inundabile prin îndiguiri, înființarea de pescării. Se prevedea, de asemenea, exploatarea pădurilor.

În domeniul industrial se prevedeau tarife vamale reduse și întocmite pe baza unei protecții a industriei naționale. Legile economice din anul 1924 urmau să fie revizuite, pentru a se realiza egalitatea de tratament între capitalul românesc și cel străin.

Alte proiecte prevăzute în programul de guvernare al P.N.Ț. erau reorganizarea C.F.R., a Poștei, telegrafului, telefoniei și a porturilor, prin organizarea lor ca întreprinderi autonome.

O importanță deosebită era acordată stabilizării leului, prin obținerea unui împrumut extern și controlului cheltuielilor publice.

Se dorea încheierea unei unități sufletești a țării și adoptarea unei legi a minorităților etnice, „potrivit așezării noastre constituționale și vremii în care trăim, tradiției și spiritului de toleranță a poporului român”.

În domeniul politicii externe se prevedea că România trebuia să-și continue alianțele tradiționale, subliniindu-se că acest domeniu nu era apanajul partidelor politice, „ci a țării”⁵⁴.

În aceste condiții, alegerile parlamentare s-au soldat cu victoria categorică a listelor P.N.Ț. La alegerile pentru Adunarea Deputaților din 12 decembrie 1928, din totalul de 2.840.041

Cristian Borz din Bădăcin, Sălaj, satul lui Iuliu Maniu.

⁵³ *Patria*, nr. 266, 4 decembrie 1928, p. 1; nr. 270, 9 decembrie 1928, p. 12.

⁵⁴ *Idem*, nr. 263, 30 noiembrie 1928, pp. 1-2.

voturi pe țară au fost anulate doar 53.321, ceea ce reprezenta 1,88%, mult mai mic față de alte alegeri. Din totalul voturilor valabil exprimate, P.N.Ț. a obținut 2.208.518 voturi, reprezentând 77,76%. P.N.L. s-a clasat pe locul al doilea cu doar 185.514 voturi, reprezentând 6,53% din numărul total de voturi. Pe locul III s-a clasat Partidul Maghiar din România cu 171.071 voturi, reprezentând 6,02%. Pe locul IV s-a clasat Partidul Țărănesc condus de N. Lupu, care a obținut 71.196 voturi, reprezentând 2,51%. A mai trecut pragul electoral doar coaliția Iorga-Averescu, care a obținut 70.654 voturi, reprezentând 2,41%. Blocul Muncitoresc-Țărănesc (comuniștii) au obținut doar 1,35%, iar L.A.N.C. 1,14%.

Beneficiind și de prima electorală, listei P.N.Ț. i-a revenit 348 de mandate în Adunarea Deputaților. Pe locul II la numărul de mandate s-a clasat Partidul Maghiar din România, deoarece a obținut majoritatea absolută în 3 județe (Ciuc, Odorhei și Trei Scaune). De asemenea, a mai obținut câte un mandat aproape în toate județele din Ardeal și Banat (Arad, Bihor, Brașov, Cluj, Mureș, Sălaj, Satu-Mare, Târnava Mică și Turda). În schimb, celelalte partide nu au câștigat nici un mandat de deputat în Ardeal și Banat, ceea ce denotă slaba lor organizare și priză la electorat, atunci când erau în opoziție. P.N.L. a obținut, în celelalte provincii doar 13 mandate, partidul condus de N. Lupu 5 mandate și tot 5 mandate a obținut și coaliția partidelor conduse de N. Iorga și Alexandru Averescu⁵⁵.

Organizația P.N.Ț. din județul Satu Mare a obținut un procentaj de 66,96% din numărul total de voturi și astfel a primit 5 mandate de deputat, din cele 6: Mihai Popovici, Alexandru Breban, Mihail Pop, Augustin Popa, Victor Marc⁵⁶. Un mandat de deputat a revenit și Partidului Maghiar, în speță candidatului Paal Arpad⁵⁷.

La Senat a primit mandatul fruntașul politic național-țărănist Coriolan Bohățiel⁵⁸.

Datorită valului de speranțe într-un trai mai bun și o înțelegere greșită a democrației, în multe localități din țară oamenii au început să-și facă singuri dreptate, încălcând legea. Situația economică devenea din ce în ce mai precară, șomajul era în creștere și în țară băntuia foametea.

La începutul lunii ianuarie 1929, guvernul a luat măsura urgentă prin Comisia centrală de aprovizionare să se trimită, pe lângă cele 10 vagoane trimise deja, încă 50 de vagoane de porumb pentru localitățile sătmărene lovite de foamete. Prefectul județului, Andrei Doboși, s-a implicat cu multă responsabilitate și abnegație în rezolvarea acestei grave probleme⁵⁹.

Într-un interviu acordat presei, președintele organizației P.N.Ț. Satu Mare, Mihai Popovici, care îndeplinea funcția de ministru de Finanțe, explică domeniile unde au fost plasați banii primiți din împrumutul extern realizat la 2 februarie 1929⁶⁰.

Un moment deosebit pentru P.N.Ț. din Ardeal și Banat, ca de fapt pentru întreaga țară, l-a constituit organizarea Serbărilor Unirii, pe data de 20 mai 1929. Se sărbătoreau cei 10 ani scurși de la realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, eveniment care desăvârșea procesul de realizarea a statului național unitar rămân. Serbările nu au avut loc pe data de 1 decembrie 1928 datorită lipsei de timp pentru a le organiza, fiindcă guvernul Maniu venise la putere pe data de 10 noiembrie 1928. În plus, țara era în plină campanie electorală. Așadar, guvernul a luat hotărârea de a amâna alegerile până în luna mai 1929.

⁵⁵ Idem, nr. 275, 15 decembrie 1928, p. 8; lista deputaților și supleanții a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 2 din 6 ianuarie 1929, pp. 64-75.

⁵⁶ Marcel Ivan, *Evoluția partidelor politice noastre politice în cifre și grafice. 1919-1932*, Sibiu, 1934, tabelul V; *Gazeta de Duminecă*, nr. 52 din 23 decembrie 1928 și nr. 1 din 1 ianuarie 1929; *Patria*, nr. 277, 18 decembrie 1928, p. 4.

⁵⁷ *Gazeta de Duminecă*, nr., 52, 23 decembrie 1928, p. 8.

⁵⁸ *Patria*, nr. 277, 18 decembrie 1928, p. 3.

⁵⁹ Idem, nr. 17, 24 ianuarie 1929, p. 5.

⁶⁰ Idem, nr. 88, 21 aprilie 1929, p. 1.

În ședința Camerei din data de 13 iulie 1929, Iuliu Maniu anunță că sesiunea parlamentară se prelungea până la data de 27 iulie⁶¹. În ultima săptămână a sesiunii au fost adoptate două legi foarte importante, o nouă lege de organizare administrativă și legea privind organizarea ministerelor. Proiectul de lege administrativă a fost votat de Adunarea deputaților în ședința din 21 iulie, de Senat la 25 iulie, iar legea privind organizarea ministerelor pe data de 28 iulie.

Publicată pe data de 3 august 1929, legea administrativă menținea vechile forme de organizare, comuna și județul, care aveau personalitate juridică. Noutatea legii consta în înființarea a 7 unități administrative numite directorate. Reședința lor era în București, Chișinău, Cernăuți, Cluj, Craiova, Iași și Timișoara. Ele coordonau și controlau activitatea serviciilor deconcentrate de pe teritoriul respectiv, cu excepția celor privind armata, politica externă și justiția. Legea tindea spre o extindere a autonomiei locale și a descentralizării administrative. Legea organizării ministerelor era adoptată în concordanță cu legea administrativă. Ea prevedea descentralizarea tuturor departamentelor, cu excepția ministerelor de Justiție, Război și Externe. În fruntea Directoratului Transilvaniei, care avea sediul la Cluj, a fost numit fruntașul politic Aurel Dobrescu, iar în fruntea celui din Banat, care avea sediul la Timișoara, fruntașul politic Sever Bocu⁶².

Pe data de 7 octombrie 1929 deceda regentul Gheorghe Buzdugan, iar pe data de 9 octombrie, la sugestia lui Iuliu Maniu, majoritatea parlamentară a P.N.Ț. l-a votat ca regent pe Constantin Sărățeanu⁶³. În urma acestei numiri, Opoziția a început un atac virulent, în special împotriva ministrului de Finanțe Mihai Popovici, care era rudenie apropiată cu Sărățeanu. În aceste condiții, fruntașul politic național-țărănist Mihai Popovici și-a înaintat demisia din funcția de ministru, pe data de 15 octombrie. După un scurt interimat al lui Iuliu Maniu, la conducerea Ministerului de Finanțe a fost desemnat Virgil Madgearu, care până atunci îndeplinise funcția de ministru al Industriei și Comerțului⁶⁴. Aplicând în practică noua lege de reorganizare a ministerelor, începând cu data de 14 noiembrie 1929 guvernul avea doar 10 ministere, cel mai mic număr din întreaga perioadă interbelică⁶⁵.

⁶¹ *Idem*, nr. 153, 14 iulie 1929, p. 5.

⁶² *Idem*, nr. 164, 28 iulie 1929, p. 3; I. Scurtu, *op. cit.*, pp. 136-138; În Ardeal și Banat existau două Directorate. Repartiția județelor pe Directorate a fost publicată în Monitorul Oficial din 7 ianuarie 1930. Directoratul IV, cu sediul la Cluj, avea în componență următoarele județe: Alba, Brașov, Ciuc, Cluj, Făgăraș, Hunedoara, Maramureș, Mureș, Năsăud, Odorhei, Sălaj, Satu-Mare, Sibiu, Someș, Târnava Mare, Târnava Mică, Trei Scaune și Turda. Directoratul VII își avea sediul la Timișoara și avea în componență următoarele județe: Arad, Bihor, Caraș, Severin și Timiș-Torontal. *Patria*, nr. 8, 13 ianuarie 1930, p. 3.

⁶³ *Vezi*, pe larg, printre altele, I. Scurtu, *op. cit.*, pp. 142-145.

⁶⁴ *Patria*, nr. 228, 15 octombrie 1929, p. 1; St. Neagoe, *Istoria Guvernelor Rămâniei de la începuturi - 1859 până în prezent - 1995*, Ed. Machiavelli, Buc. 1995, p. 96.

⁶⁵ I. Scurtu, *op. cit.*, p. 38; St. Neagoe, *op. cit.* p. 96; Iată noua componență a guvernului Maniu: Iuliu Maniu - președinte al Consiliului de Miniștri; Alexandru Vaida Voevod - ministru de Interne; Gheorghe G. Mironescu - ministru de Externe; Virgil Madgearu - ministru de Finanțe; generalul Henri Cihoski - ministrul Armatei; Grigore Iunian - ministrul Justiției; Nicolae Costăchescu - ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor; Pantelimon Halippa - ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor; Aurel Vlad - ministrul Industriei și Comerțului; Ion Mihalache - ministrul Agriculturii și Domeniilor; Ion Răducanu - ministrul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale. Totodată, au fost numiți trei subsecretari de stat: fruntașul politic ardelean Iuliu Moldovan, renumit profesor universitar, autorul conceptului de biopolitică, a fost desemnat în funcția de subsecretar de Stat la Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale; fruntașul politic ardelean Valer Moldovan, renumit profesor universitar și bun cunoscător al dreptului bisericesc a fost desemnat în funcția de subsecretar de Stat la Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, iar Grigore Gafencu în cea de subsecretar de Stat la Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor.

În baza legii privind organizarea administrativă a țării, adoptată în vara anului 1929, pe data de 5 februarie 1930 au avut loc alegeri la nivelul județelor, iar în perioada 9 februarie - 16 martie 1930 la cel al comunelor.

Deși în campania electorală partidele de Opoziție susțineau că P.N.Ț. s-a erodat la guvernare și criticau măsurile luate de guvernul Maniu, alegerile județene din data de 5 februarie 1930 au fost câștigate în mod categoric de listele P.N.Ț. Din cele 2.364 mandate de consilieri județeni, P.N.Ț. a obținut 1.933, adică 81,77%, iar opoziția doar 431 mandate. P.N.L. a obținut 316 mandate, reprezentând 13,67%, dizidența liberală - 7 (0,30%), Partidul Țărănesc (lupiștii), condus de dr. Nicolae Lupu - 8 (0,34%), averescanii - 9 (0,38%), social-democrații - 11 (0,47%), Partidul Maghiar - 70 (2,96%), Partidul German - 10 (0,42%). Ziarul „Adevărul” sublinia că P.N.Ț. a obținut cel mai mare procentaj față de orice alt partid venit până atunci la putere. Conducerea P.N.Ț. recunoaște, totuși, că față de alegerile generale voturile acordate liberalilor au crescut. În rest, celelalte partide, înafară de cele etnice, au fost practic inexistente. În campania electorală fruntașul politic ardelean Octavian Goga, membru marcant al Partidului Poporului sublinia în revista „Țara Noastră”, pe care o patrona, că la alegeri „va vorbi Ardealul”. Și într-adevăr electoratul din Ardeal a vorbit. P.N.Ț. a obținut peste 80%.

În județul Satu Mare, P.N.Ț. a obținut 40.734 voturi, iar P.N.L. doar 4.275⁶⁶.

La alegerile comunale din 15 și 16 martie 1930, când au fost alese consiliile orășenești din toată țara, P.N.Ț. a obținut o nouă victorie categorică. Totuși, fiind perioadă de criză economică, se remarcă o ascensiune deosebită a grupărilor cu ideologie de stânga, în special a comuniștilor. De exemplu, la alegerile pentru Consiliul municipal din Timișoara, guvernul național-țărănist a obținut 24 mandate, iar comuniștii 12 mandate⁶⁷.

Însă, evenimentul politic al verii anului 1930, care va marca în mod fundamental evoluția politică ulterioară a țării și, inevitabil, a P.N.Ț., a fost, fără îndoială, reînțoarcerea în țară a principelui Carol al II-lea și proclamarea lui ca rege al României.

În aceste condiții, motivând că nu putea trăda jurământul depus în fața Regenței, Iuliu Maniu își dă demisia din fruntea guvernului național-țărănesc. Dar, în calitate de președinte al P.N.Ț., a declarat că colegii lui de partid aveau libertatea de acțiune.

Regența l-a însărcinat cu formarea noului guvern pe fostul ministru de Externe din cabinetul Maniu, G.G. Mironescu. Printre fruntașii politici marcanți ai P.N.Ț. care nu au acceptat să facă parte din noul guvern s-au numărat Alexandru Vaida Voevod și Virgil Madgearu⁶⁸.

Pe data de 13 iunie 1930, Iuliu Maniu a fost desemnat, din nou, să conducă guvernul. Se remarcă intrarea în guvern a încă unui ardelean, Ghiță Pop, ca subsecretar de Stat la Instrucțiune Publică și Culte⁶⁹.

⁶⁶ Idem, nr. 28, 7 februarie, p. 1-2 (Ediție specială); nr. 29, 8 februarie 1930, p. 1-2; nr. 30, 9 februarie 1930, p. 1; *Gazeta de Duminecă*, nr. 6, 9 februarie 1930, p. 3.

⁶⁷ *Patria*, nr. 60, 16 martie 1930, p. 1 și 4; nr. 61, 17 martie 1930, p. 1-2; *Vezi și Gazeta de Duminecă*, nr. 12, 23 martie 1930, p. 3; *Viitorul*, nr. 6629, 16 martie 1930, p. 3 și nr. 6630, 18 martie 1930, p. 3.

⁶⁸ *Patria*, 124, 9 iunie 1930, p. 12; *Vezi și St. Neagoe, op. cit.*, p. 97-98; Iată componența noului guvern: George G. Mironescu, președintele Consiliului de Miniștri și titular la Externe; Mihai Popovici la Interne; Ion Răducanu, la Finanțe (ad interim); Ion Mihalache, la Agricultură; Pan Halippa, la Lucrări Publice și Comunicație; Ion Lugoșianu, la Instrucțiune Publică și Culte; Voicu Nițescu, la Justiție; generalul Nicolae Condeescu, la Armată; Eduard Mirto, la Comerț și Industrie; D.R. Ioanițescu, la Muncă; subsecretari de Stat: N. Polizu- Micșunești, la Președinția Consiliului de Miniștri; Constantin Angelescu, la Ministerul de Interne; Gheorghe Crișan, la Finanțe; Valer Moldovan, la Culte; Grigore Gafencu, la Lucări Publice; Iuliu Moldovan, la Sănătate și Virgil Potârcă, la Agricultură.

⁶⁹ *Vestul*, nr. 40, 14 iunie 1930, p. 1; *St. Neagoe, op.cit.*, p. 98-99; Iată componența noului guvern Maniu: Iuliu Maniu - președinte al Consiliului de Miniștri; Alexandru Vaida Voevod - ministru de Interne; George G. Mironescu - ministru de Externe; Mihai Popovici - ministru de Finanțe; Grigore Iunian -

În fața Adunării Deputaților, Iuliu Maniu a dat citire decretului de numire a sa în funcția de prim ministru și, apoi, pe cel în care se prevedea prelungirea sesiunii parlamentare, până la data de 31 iunie 1930⁷⁰.

Pe data de 18 septembrie 1930, membri noului cabinet Maniu, Mihai Popovici, titularul de la Finanțe și subsecretarul de Stat Ghiță Pop anunțau începerea unui turneu de inspectare a administrației, vămilor și grănicerilor din județele Someș, Sălaj, Satu-Mare și Maramureș. Peste tot li s-au organizat primiri fastuoase, în special în județul Someș, fieful electoral al celor doi frunțași politici, ajunși în funcția de ministru⁷¹.

Din păcate, încă din toamna anului 1930, a început o campanie, în spatele căreia se pare că se afla regele Carol al II-lea, îndreptată împotriva partidelor politice și formarea unui guvern de „uniune națională”. În acest sens, el s-a folosit de ministrul Industriei și Comerțului, Mihail Manoilescu, care și-a dat demisia din această funcție. Înțelegând substratul acestei mișcări politice, prim ministrul George Mironescu a depus, la data de 4 aprilie 1931, mandatul întregului guvern. Criza politică creată a durat până la data de 18 aprilie, când regele l-a însărcinat cu formarea noului guvern pe marele nostru istoric Nicolae Iorga, care îl susținea necondiționat pe rege⁷². Astfel, lua sfârșit prima guvernare național-țărănistă.

În concluzie, se poate afirma că prima guvernare a P.N.Ț. a fost serios afectată de izbucnirea mării crize economice mondiale. S-au adoptat reforme importante, prevăzute în programul partidului, dar ele nu au fost adaptate noii situații de criză. Toate partidele au fost surprinse de izbucnirea crizei, nu numai P.N.Ț. și nu aveau un plan de ieșire din această situație. La fel, și P.N.Ț. s-a adaptat din mers și s-a bazat prea mult pe ajutorul financiar extern. De asemenea, s-au făcut și unele greșeli, încă de la începutul guvernării, care sunt surprinse, în mod realist, de Grigore Gafencu, deși făcea parte și el din conducerea partidului. Astfel, el reproșează conducerii P.N.Ț. și, în special, lui Iuliu Maniu, că a fost lipsit de „hotărâre și de curaj. A inaugurat, cu mai multă sau puțină pricepere, un regim democratic”, dar a lăsat „însă în picioare, neschimbat, netulburat, întregul aparat administrativ de odinioară, nu a dat noului regim o temelie tare și statornică”. Așadar, el reproșea tocmai constituționalismul exagerat al lui Iuliu Maniu și, totodată, nehotărârea sa. Neschimbând un aparat birocratic „învechit în rele, exploatator fără cruțare al privilegiilor sale și adversar al privilegiilor sale și adversar instinctiv al oricărei cărmuiri de stânga”, în scurt timp, acest lucru s-a întors împotriva lui, deoarece funcționarea a început să practice vechile metehne. Totuși, prin legea administrativă s-a încercat o descentralizare și o autonomie locală mai ridicată, dar tot cu aceeași oameni refractari la nou. Gafencu afirma, vizionar, următoarele: „Nici o străduință de a ridica masele spre o viață nouă nu va reuși, atâta vreme cât aparatul nostru administrativ va apăsa, ca o sarcină înăbușitoare, asupra țării”.

De asemenea, Gafencu reproșează nehotărârea și încetineala cu care s-a încercat rezolvarea așteptărilor bazei electorale celei mai importante a partidului, a celor care l-au adus

ministru de Justiție; Nicolae Costăchescu - ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor; generalul Nicolae Condeescu - ministrul Armatei; Ion Mihalache - ministrul Agriculturii și Domeniilor; Virgil Madgearu - ministrul Industriei și Comerțului; Mihail Manoilescu - ministru de Stat și ad-interim la Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale. Subsecretari de Stat: Ion Lugoșianu - la Președinția Consiliului de Miniștri; Grigore Gafencu - la Președinția Consiliului de Miniștri; Constantin Angelescu - la Ministerul de Interne; Pompiliu Ioanițescu - la Ministerul de Finanțe; Ghiță Pop - la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor; Virgil Potârcă - la Ministerul Agriculturii și Domeniilor; Petre Andrei - la Ministerul Agriculturii și Domeniilor; Gheorghe Crișan - la Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor și Iuliu Moldovan - la Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale.

⁷⁰ *Patria*, nr. 129, 18 iunie 1930, p. 8.

⁷¹ *Idem*, nr. 199, 20 septembrie 1930, p. 4.

⁷² I. Scurtu, *op. cit.*, p. 164.

la putere, adică țărănimea. Se impunea ca o necesitate de ordin primordial creșterea nivelului de trai a țărănimii, care se găsea, din acest punct de vedere, cu un secol în urmă. Ea reprezenta aproape 80% din numărul populației țării. P.N.Ț., subliniază Gafencu, „a încercat s-o dezlege fără grabă, fără violență, fără avânt revoluționar”. În aceste condiții, „bunele sale intenții, zădărnicate de împrejurări neprielnice, nu au putut duce la un rezultat mulțumitor. O criză catastrofală a tulburat, adânc și pe neașteptate, desfășurarea lentă a programului economic și financiar național-țărănesc și deznădejdea ce a pricinuit-o la țară a fost atât de amară, încât a întunecat cu desăvârșire mulțumirea ce-ar fi putut-o da progresele de netăgăduit dobândite prin refacerea creditului și așezarea lui pe temelii sănătoase”⁷³.

O altă cauză care a slăbit regimul național-țărănesc, din punct de vedere politic, a fost cea a neînțelegerilor dintre frunțașii politici, dintre gruparea ardeleană și cea țărănistă din Vechiul Regat. Și aici, diferența dintre cele două grupări, fuzionate în anul 1926 și încă neomogenizate, este surprinsă, în mod realist, de Grigore Gafencu: „Țărăniștii - spune el - aduceau cu ei o ideologie de stânga, călită cu focul unor lupte lungi și aprige de opoziție, un spirit vioi, îndrăzneț, dornic de schimbări și de prefaceri”; frunțașii politici naționali din Ardeal și Banat, „după o rezistență seculară, erau fericiți să fi ajuns la putere și să poată gusta din binefacerile ei. Mai puțin aprigi să schimbe și să prefacă toate, ei s-ar mulțumi să-și poată asigura unele autonomii locale și garanția unei administrații mai pricepute, mai binevoitoare, mai descentralizate. Obișnuiți, prin tradiție și creștere politică, să reprezinte întreg românismul de peste munți, fără deosebire, nici culoare politică, Partidul Național cuprindea curente potrivnice, de la o ideologie din cele mai înaintate, vecină cu socialismul lui Flueraș și al muncitorilor din Valea Jiului, până la *conservatorismul social* al lui Aurel Vlad și al multor altora dintre vechii luptători ai cauzei naționale”.

Aflat între cele două grupări, Iuliu Maniu a reușit „printr-o uimitoare îndemânare de împăciuire, să dea blocului ardelean o înfățișare de desăvârșită unitate de partid, nu numai în ce privește disciplina de partid, dar și năzuințele și programul său”⁷⁴. Iuliu Maniu reprezenta un simbol pentru ardeleni, care îl urmau ca o armată disciplinată. Ei avansau în cadrul partidului, „cum avansează în aparatul administrativ, funcționarii destoinici”. Gruparea ardeleană, rămasă ca ceva distinct și după fuziune, era formată din vechii luptători naționali, la care se adăugau frunțași politici reprezentativi din fiecare județ, „frunțași populari, legați de nevoile și de credințele alegătorilor”. Erau mari electori, peste care „nimeni nu putea trece. O pânză deasă de tradiții comune, de amintiri glorioase din vremea asupririi maghiare, de credințe întreținute de clerul de amândouă nuanțele, ortodox și unit, de legături de rudenie, de prietenie, de origină comună” era „șesută”, în jurul Partidului Național. De aici rezulta, „o coeziune, o disciplină, o legătură statornică între frunțași și masele populare, o rezistență și o trăinicie a ființei de partid”, care nu se întâlnea „în altă parte a vieții noastre publice”. Cu toate acestea, subliniază Gafencu, deși „în ținutul lor, ești uimit de cunoștințele lor practice și de îndemânarea strămoșească cu care vorbesc țăranilor”, când ajungeau în Parlament, în comisii sau la tribună, marea lor majoritate erau „de o uimitoare nulitate”. Puțini dintre ei s-au ridicat la nivelul de unde se poate îmbrățișa cu vedere, viața publică a întregii țări”⁷⁵. Într-adevăr, Gafencu avea dreptate, dar uita să pună în calcul lipsa experienței parlamentare, cu excepția câtorva frunțași politici, printre care se găseau Iuliu Maniu și Vaida Voevod, a ardelenilor, față de Vechiul Regat. Chiar și liderii naționali care au făcut politică înainte de 1918 în imperiul dualist, au fost în veșnică opoziție, exceptând cele câteva luni de guvernare din iarna anului 1919-1920. Din această postură trebuiau mai mult să critice, și să recunoaștem aveau și ce anume, decât să clădească. Un om

⁷³ Grigore Gafencu, *Însemnări politice 1929-1939*, Ed. Humanitas, București, 1991, pp. 186-188.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 202.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 203.

politic crescut în veșnică opoziție se adaptează mai greu, numai în timp, politiciii de construcție pe care i-o cere preluarea puterii.

Iuliu Maniu a avut sarcina dificilă de a omogeniza cele două grupări politice, care, însă, și-au dat seama că se puteau completa reciproc. El a fost secondat cu brio de Ion Mihalache. Colaborarea politică dintre cei doi fruntași politici poate constitui un model pentru clasa politică.

Așadar, activitatea organizației P.N.Ț. din județul Satu Mare, la fel ca a celorlalte organizații din Ardeal și Banat s-a caracterizat, în perioada primei guvernări, prin aplecarea mai mare asupra problemelor de administrație locală și mai puțin pe teoretizări și aplicări doctrinare. Erau oameni politici mai pragmatici și adevărați vectori electorali locali, după cum au dovedit-o în toate campaniile locale. Totuși, fruntașii politici ardeleni au avut și contribuții, uneori esențiale, în elaborarea și adoptarea legilor pe care societatea românească le cerea la vremea respectivă. Lucrând împreună cu fruntașii politici țărăniști din Vechiul Regat, care erau mai buni teoreticieni, s-au completat reciproc, pentru bunul mers al vieții de partid și, în ultimă instanță, a societății românești interbelice, aflată în plin proces de modernizare și democratizare.

ANEXĂ DOCUMENTARĂ

Manifestul electoral al evreilor din județul Satu Mare, de susținere a PNT și Iuliu Maniu în alegerile parlamentare din decembrie 1928:

Manifest

Frații noștri evrei,

Alegători din Satu Mare. În zilele următoare ne întoarcem la urne pentru a determina care Guvernul este ales pentru a conduce țara.

În România Mare este prima dată când un guvern în care fiecare cetățean are posibilitatea de a-și exprima opiniile în mod liber. Poporul evreu a primit mesajul cu bucurie că Consiliul Suprem de regenți numește prim-ministru și președinte al Partidului Național Țărănesc pe Iuliu Maniu. La conducerea guvernamentală vom vedea cea mai mare promisiune de a fi tratați ca cetățeni egali și că toate incitarea și revoltele care au fost până în prezent nu se mai întorcă. Priviți frați: Când privim înapoi la revoluția din 1918, trebuie să ne amintim spunând că partidul lui Iuliu Maniu a fost singurul care a luat angajamentul de a ne ajuta și a dat evreilor mâna dreaptă pentru a ne proteja. Deci, ar trebui și trebuie să fim recunoscători.

Ar trebui să ne așteptăm, într-un mod pozitiv, că prin conducerea sistematică a țării de către guvernul lui Iuliu Maniu, comerțul și afacerile va exista o situație mai confortabilă și toate categoriile de viață vor fi mai bune. Pentru că toți și toată lumea va vedea datoria sacră de a vota Partidului Național Țărănesc care are simbolul un cerc. Pentru că este în interesul patriei, ca și a întregului Israel.

Toată lumea este obligată să-i convingă pe fratele său și prietenii săi evrei să voteze pentru Partidul Național Țărănesc, numai pentru că este în interesul fiecărui evreu bun.

Fiecare vot va fi reprezentativ pentru evreii din Transilvania de Dr. Iosef Fisher, deci este pozitiv faptul că toată lumea ar aranja permisul de vot la data de 9 a acestei luni și se va conecta - la fel ca toți evreii Zibrbirgn (Transilvania) - Partidul Național Țărănesc.

Trăiască Majestatea Sa Regele. Consiliul Suprem de Regent.

Trăiască prim-ministru Iuliu Maniu.

Trăiască capul listei Satu Mare Mihai Popovici. Trăiască primarul orașului Satu Mare Andrei Doboși.

Comisia Electorală evreiască Satu Mare

Marin Pop

Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău

Zalău, RO

marinpop07@yahoo.com

